REANIMATIE EN REÏNCARNATIE

Door Annemiek van Grondel / Fotografie Dennis Baars en Fine Taxidermy

Ferry van Tongeren en Jaap Sinke hebben zich verschanst in een fort dat kippenvel verschaft. De twee kunstenaarszielen met een gezonde handelsgeest zijn hun 'niche in een niche' Fine Taxidermy wereldwijd aan het uitbouwen met paradijsvogels en andere gelimiteerd geïmiteerde kunstwerken.

In het Kunstfort bij Vijfhuizen bevindt zich een ware Wunderkammer. Hier is Fine Taxidermy, oftewel Darwin, Sinke & Van Tongeren, gevestigd: een zoötomisch mortuarium en laboratorium, leerlooierij, concepttank, artdepartment en stylingstudio ineen. De twee naar het atelier leidende poortkamers zijn als de troostende boezem van Moeder Natuur, waarbinnen in opperste concentratie de meest vreemdsoortige werken worden geconcipieerd.
De studio-eigenaren, Ferry van Tongeren (46) en Jaap Sinke (41), verfijnen hier dagelijks hun *skills* op prepareergebied en bouwen aan een collectie van opgezette dieren in alle soorten en maten. Maar daarmee is iets bijzonders aan de hand. Heeft het vak van preparateur (taxidermist is de internationale term) een enigszins stoffig imago, hun werk is daarentegen opvallend fris en flamboyant. Niet alleen zijn de meeste opgezette dieren voorzien van een passend kader of ornament, zoals artistieke standaarden, glazen omhulsels of andere curiosa, ook valt hun levendige houding op. Twee welpen stoeien onder een stolp. Een ringstaartmaki kijkt nieuwsgierig op, zijn pootjes en staart elegant gekruld om een open cirkel van hout. Een pauw met glanzende verenpracht blikt uitdagend achterom naar potentieel publiek. Op een boomtak, groeiend uit een antieke lijst, voeren een blauwgele ara en een kaketoe een krasse discussie.
Hun herscheppers zijn twee kunstenaarszielen met een groot observatievermogen, de geduldige handen van een horlogemaker en, mocht je hun 21ste kleding wegdenken, het uiterlijk van een avonturier uit de Gouden Eeuw.
Het duo is geïnspireerd door het werk van zeventiende-eeuwse meesters zoals Melchior d'Hondecoeter en Jan Baptist Weenix, kunstschilders van pluimvee en opgezette exotische dieren, door hun opdrachtgevers meegebracht van verre reizen. Het statische beeld van de opgezette exemplaren veranderde in een theatralere afbeelding, aangezien zij uit verschillende houdingen putten en daar één pose van maakten. Bij het afbeelden naar de natuur werd geraffineerd gemanipuleerd, met als resultaat een welhaast driedimensionaal beeld op het doek. Ook de creaties die in Vijfhuizen staan zijn gemodelleerd in levendige houdingen, waardoor het lijkt alsof de ziel nog in of om het geprepareerde beest zweeft.

De bevriende ambachtsmannen kennen elkaar al zo'n twintig jaar. Beiden maakten carrière in een heel andere tak van sport: de reclamewereld. Na jaren te hebben gewerkt als artdirector en creatief directeur en vervolgens bij hun eigen, zeer succesvolle reclamebureau Doom & Dickson, ging het roer om. Nadat het bureau in 2007 werd verkocht aan TBWA verdween langzaam maar zeker het werkplezier. Hoewel Sinke nog parttime freelancer is, keerde Van Tongeren na verloop van tijd de reclame definitief de rug toe. 'We hadden schijtgenoeg van het onderhandelen over onze ideeën', zegt de laatste onomwonden. 'Veel goede creatieve concepten gingen niet door. Het feit dat klanten allemaal iets bijzonders wensten maar keer op keer kozen voor net zoiets als de buurman frustreerde ons. Tijd om op het hoogtepunt te stoppen.' Van Tongeren trok met zijn gezin een jaar de wereld rond voor een frisse blik en heroriëntatie op zijn loopbaan.
'Ik heb mijn hele leven dieren getekend en altijd schedels verzameld', vertelt hij. 'In Nijmegen kende ik een preparateur en opeens wist ik: dát vak wil ik leren. Ik wilde bij hem in de leer maar hij zag er geen heil in. Toch ben ik blijven zeuren, met het aanbod een jaar gratis bij hem te werken, in ruil voor lessen.' De man zwichtte en zo toog Van Tongeren voor twee dagen per week naar Nijmegen, overnachtte in een hotel en leerde in het atelier om het edele ambacht van taxidermist. Zoals dode dieren villen, mallen maken, chemische preparaten mengen en leer looien. Van Tongeren: 'De meeste dieren hebben standaardmallen, waardoor er nauwelijks ruimte is voor andere houdingen. Een gemiste kans, vond ik. Waarom niet die mallen loslaten en er iets anders mee doen, meer tot de verbeelding sprekend: met zwieriger houdingen, in een mooiere ambiance? De preparateur wierp tegen dat toch niemand zo'n duur object zou willen kopen. Dat kon ik niet geloven. Inmiddels had ik Jaap wel geïnteresseerd gekregen voor dit plan.'
'Het vak heeft me altijd geïntrigeerd', zegt Sinke, die dat nu leert van Van Tongeren. 'Ik ben vaak te vinden in natuurhistorische musea. En als tiener assisteerde ik mijn vader, een dierenarts, regelmatig tijdens operaties, met het aangeven van instrumenten en dergelijke.'
Van Tongeren: 'Dus besloten wij: we gaan het gewoon doen en zien wel waar het schip strandt.'

VILLEN EN FILLEN

Inmiddels is dat schip na veel bezwete debutantenmanoeuvres glorieus aangemeerd aan de virtuele oevers van *1stdibs*. Op deze website bieden handelaren van allerlei pluimage exclusieve kunstwerken, juwelen, haute couture en antiek meubilair aan voor uiterst gefortuneerde kopers. Van Tongeren: 'Omdat we werken voor een niche binnen een niche, want zo groot is

de groep van mensen die voor dit soort werken willen betalen, wilden we per se op die Amerikaanse site staan. Eerst moest de collectie worden uitgebreid. We zijn gestaag gaan buffelen, om daarna 1stdibs eens te polsen. Naïef: er was een wachtlijst van tweeduizend dealers. Na de afwijzing op onze eerste mail in september 2013 stuurden we toch hardnekkig een presentatie. Prompt belde de directeur van de Europese afdeling: "Geweldig, ik stuur het door naar de oprichter." Zo geschiedde, en de dag erna waren we tot onze vreugde per direct van harte welkom op de site. Alleen moesten we ze aan het lijntje houden, want de collectie was nog niet groot genoeg. UIteindelijk zijn we in maart van dit jaar live gegaan.'
Een van de ruimtes in het atelier doet dienst als buitenissige showroom, de andere is het dynamische centrum, waar aan een lange werktafel de actie plaatsvindt. Een halfgeprepareerde kraanvogel staat in een klem, spelden onder de ogen, de veren nog ongeordend. Aan de muur hangen schetsen, knipsels en mallen van houtwol en touw. Met balsem omgeven grote insecten loeren tussen achttiende-eeuwse microscoopglaasjes en uit open wekpotten kruipen opgezette reptielen brutaal omhoog. Op een verweerd kastje ligt de bijbel: een boek met werk van D'Hondecoeter. Hier laten Sinke en Van Tongeren hun fantasie, vakmanschap en Fingerspitzengefühl de vrije loop. Om de beurt vertellen ze hoe dat precies in zijn werk gaat. Eerst wordt een vogel, reptiel of dier uit hun rijkelijk gevulde vriezer gehaald, ontdooid en met een mes of scalpel ontdaan van zoveel mogelijk vlees, totdat de huid overblijft. Arbeidsintensief en secuur werk, zeker bij kleine vogels als een ijsvogel of een kolibrie, met een huid zo dun als vloeipapier. Daarna wordt de huid chemisch behandeld met looistof L9, een samenstelling van sterke zouten die enzymen omzet ter voorkoming van rotting en de huid tot leer maakt. Het verwijderde dierlijke materiaal wordt nagemaakt: het mechanische deel van ijzerdraad, zodat het beest straks een houding kan aannemen, en de rest van houtwol, touw, gips en/of klei. Zo ontstaat een beeldhouwwerk omgeven door een mal van materialen. Vervolgens wordt dit in de juiste houding gezet en worden de ogen vastgespeld, waarna het gelooide vel er weer omheengaat. Ook een eventuele snavel, neus, poten en klauwen worden geprepareerd voor de eeuwigheid en op hun plaats gezet. Vervolgens wordt het dier met naald en draad gedicht en is het tijd voor de laatste retouche. Van Tongeren: 'Eerst moet je de schedel nog kleien en de kaakspieren erin masseren. Want overal waar spieren zaten, moet iets soortgelijks – van houtwol, gips of klei – terugkomen. Zonodig snij je hem open en voeg je met een pincet voorzichtig wat vulsel toe. Sommige preparateurs gebruiken watten; wij verkiezen fiber, omdat dat beter uitzet. Het moment waarop de huid goed ligt, de veren als een handschoen passen en alle vormen kloppen is adembenemend mooi.'
Met een hoofdknik naar de leguaan: 'Dat beest is naderhand door ons beschilderd. Als een dier geen veren of haar heeft, wordt hij na behandeling helemaal grijs-zwart. Beschilderen doe je aan de hand van de vele referenties in natuurboeken of op realistische schilderijen. Inclusief alle nuances, zoals schaduwwerking.'
'Een egale kleur is natuurlijk uit den boze', vult Sinke aan. Verontwaardigd: 'Sommige taxidermisten spuiten hem simpelweg over met RAL 290 groen!' Hij wijst op iets wat een gewild object voor een vermogend duivelsaanbidder met een kasteel in de Schotse hooglanden zou kunnen worden: een kunstwerk dat uit zeven ineengekronkelde giftige slangen bestaat. 'De anaconda die daartussen hangt moet nog beschilderd worden. Hij was ooit heldergroen. Maar bij sommige laten we het gewoon zitten, omdat die verweerde look ons wel aanstaat.'

JAMBERS-COUNTRY

'Door zijn kunst- en natuurhistorische kennis kan Jaap de contrapost van dieren goed weergeven', zegt Van Tongeren. 'Hij weet waar de spiergroepen zitten, hoe een dier beweegt in de natuur. D'Hondecoeter gaf zijn vogels beweging mee, waardoor deze authentieker en levendiger leken. Dat nemen wij als uitgangspunt maar we voegen een andere laag toe, door de contrapost

zwaarder aan te zetten.'
De technische kneepjes van het vak onder de knie krijgen is één, de website bijhouden en new business genereren is de andere zijde van het vak. Sinke: 'Een netwerk opzetten kost tijd en energie: beurzen aflopen, dierentuinen zoeken, advertenties zetten om vogels te verkrijgen bij kwekers en handelaren. Er is een natuurlijke taakverdeling ontstaan. Ik schets veel, Ferry doet het meeste opzetwerk en samen bepalen we de houdingen. Verder zoeken we op veilingen naar mooie spullen, zoals antieke vogelkooien.' Hij wijst naar een paal achter de deur, waarop een leguaan balanceert. 'Dat is een baluster van een oude trap in een stadhuis, met een om de paal draaiende drakenkop. Het leek ons mooi om daar een andersoortige draak op te zetten.'
Kwekers zijn een apart volk, vindt hij. 'Wij gaan als een soort begrafenisondernemers bij hen op bezoek. Je hebt hele rijke mensen of simpelweg liefhebbers met gigantische, mooie volières. Of het is iemand in Jambers-country wie het louter om de handel te doen is. '
Elk vogeltje is in het bezit van een eigen document, label en chip, die na preparatie aan de toekomstige koper worden geleverd. Het uitvogelen van welk land welke categorie diersoorten hanteert ¬ – niet-bedreigd, enigszins bedreigd en zwaar bedreigd – is ingewikkelde materie. Sinke: 'Het eerste object dat we met FedEx verzonden, een hoornraaf in een kist op weg naar New York, dat was heel spannend. Zaten we angstvallig het transport via internet in de gaten te houden.'
In Engeland bezocht Van Tongeren onlangs Erroll Fuller, schrijver, kunstenaar en connaisseur van prehistorische fauna. Ook is hij verzamelaar van taxidermie- en andere dierenobjecten. 'Die man heeft twee huizen naast elkaar, met doorgebroken muren en geblindeerde ramen', vertelt hij. 'Er staan reusachtige stolpen met schoenbekooievaars, tijgers en leeuwen, allemaal antiek, opgezet door beroemde preparateurs van vroeger. Van de reuzenalk, een uitgestorven vogel, heeft hij tachtigduizend pond zware eieren in huis. Toen Fuller onze objecten zag was hij enthousiast. Zijn boek over de beste voorbeelden van taxidermie ter wereld lag al bij de drukker, maar als ik diezelfde avond nog beeld stuurde, zou hij daarin nog een plekkie proberen te regelen. Dus nu staat er een foto in van ons werk. Wij apetrots, natuurlijk.'

HUNKERINGEN

Eén dag per week werkt Van Tongeren in Leiden op vrijwilligersbasis samen met een taxidermist van Naturalis, waar hij dieren vilt en prepareert maar ook zijn neus niet ophaalt voor het laten ontbinden en schoonmaken van een walvisskelet. 'Villen is een moeilijk vak', zegt hij. 'De huid ongeschonden laten is een puzzel. Meestal maak je toch een gaatje. Geeft niet, dat kun je weer dichtnaaien, maar het is een kick als het toch lukt. Een wedstrijdje dat je wilt winnen. Als je de huid er perfect afhaalt heb je ook een perfecte body om te vullen. En het ziet er vanbinnen prachtig uit. Wanneer ik een dier 's avonds uit de vriezer heb gehaald ter ontdooiing, ben ik hem 's nachts in bed in gedachten al aan het villen, bloednieuwsgierig naar de binnenkant. Echt een cadeau om zo'n dier te mogen villen.'
Een taxidermist heeft zo zijn dromen. Van de *wishlist* zijn een toekan, neushoornvogel en flamingo inmiddels geschrapt; op de felbegeerde, 'gestoord zeldzame' schoenbekooievaar wordt nog (virtueel) gejaagd. Een zwarte panter of lepelaar zijn ook welkom. Een hyena dan weer niet, wegens 'te weinig gratie'. Gracieuze dieren die in een contrappostehouding kunnen worden geplooid zijn favoriet, zoals jachtluipaarden en andere katachtigen, maar ook zwanen, kraanvogels en ibissen staan garant voor bijzondere composities.
Fine Taxidermy mag dan op een miljardairswebsite exposeren, niet al hun verlangens kunnen om financiële redenen worden gerealiseerd. 'We wilden ooit een Afrikaanse mannetjesolifant onder handen nemen, in opdracht van een museum. Een geweldig beest: schofthoogte 2.75 meter', memoreert Van Tongeren mijmerend. 'Dat feest ging niet door. Hij kostte tussen de 170 en 250 duizend euro.'
Behalve antiekveilingen bezoeken de twee ook beurzen als Masterpiece, Maison&Objet en TEFAF. Om antiek te scoren en interessante partijen te zoeken voor een eventuele samenwerking.
'Voor beursplekken zijn jarenlange wachtlijsten', vertelt Sinke. 'En exposeren kost kapitalen. Het zou mooi zijn met onze objecten andermans stand op te luisteren, bijvoorbeeld de weinig aantrekkelijke opstelling van diamanthandelaren. Maar een driedimensionaal object past ook bij achttiende-eeuwse schilderijen.'
Van Tongeren: 'Ik zie voor me dat een flamingo om zijn poot Cartier-horloges of een antieke, diamanten armband toont. Of dat tacky is? Nee hoor, voor de TEFAF niet. Het is geen Casio-horloge! En het maakt het werk ook niet kolderiek. Als je zoiets smaakvol drapeert, ziet het er niet uit als een klokkijkende flamingo.'

WWW.FINETAXIDERMY.COM

Jaap Sinke en Ferry van Tongeren